

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

การประเมินสถานการณ์การใช้ซอฟต์แวร์สำนักงาน ในกระทรวงสาธารณสุข ปี 2557

ปราณี ฤทธิเต็ม บธ.บ.

พลวรรณ์ วิฑูรกลชิต, พ.บ., วท.ม. (สารสนเทศและการจัดการ), COBIT5(F)

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

บทคัดย่อ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ประเมินสถานการณ์การใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานปี 2557 และการนำซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์สมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร รวมถึงลดการใช้ซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์ ศึกษาโดยใช้แบบสอบถามไปยังบุคลากรกลุ่มเป้าหมายในกระทรวงสาธารณสุขทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม 606 คน เป็นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 79.70) มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 32.01) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 68.48) และลักษณะงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้งานร้อยละ 68.98 การศึกษาถึงซอฟต์แวร์เกี่ยวกับระบบสำนักงานที่ยังคงใช้งานอยู่ปัจจุบัน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ใช้ซอฟต์แวร์ดังต่อไปนี้คือ โปรแกรม Windows xp (ร้อยละ 43.71) โปรแกรม Office เชิงพาณิชย์ (ร้อยละ 21.95) โปรแกรม LibreOffice (ร้อยละ 6.03) โปรแกรม Adobe Photoshop (ร้อยละ 32.02) โปรแกรม Adobe Acrobat Reader (ร้อยละ 19.75) และโปรแกรม PHP (ร้อยละ 38.48) ยกเว้นผู้ใช้โปรแกรมระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ โปรแกรมผังมโนภาพหรือผังความคิด และโปรแกรมช่วยในการวางแผนโครงการจะเป็นกลุ่มบุคลากรคอมพิวเตอร์ ลักษณะงานที่เจ้าหน้าที่นำซอฟต์แวร์ Office ไปใช้ คือ พิมพ์งานเอกสารทางราชการ จากการศึกษาพบว่าผู้ใช้งานทราบเรื่องประเทศไทยมีประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ร้อยละ 57.59 ทราบเรื่องให้หน่วยงานจัดซื้อซอฟต์แวร์และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมายร้อยละ 36.47 ทราบว่าหากใช้ซอฟต์แวร์ไม่ถูกกฎหมายแล้วมีโทษร้อยละ 37.62 ยกเว้นไม่ทราบเรื่องกลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (BSA) ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ให้บริการซอฟต์แวร์ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ร้อยละ 45.54 และเห็นด้วยกับการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 ร้อยละ 48.51 พร้อมใช้ซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 ร้อยละ 40.10 พร้อมอบรมหรือศึกษาการใช้ซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 ร้อยละ 56.11 และไม่เคยอบรมหรือศึกษาการใช้งานซอฟต์แวร์ LibreOffice มาก่อน ร้อยละ 58.91 ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์ส เช่น LibreOffice และเสนอให้กำหนดเป็นนโยบายหรือใช้ซอฟต์แวร์ที่ใช้งานเหมาะสมที่สุด ไม่มีค่าใช้จ่ายตลอดอายุการใช้งาน และถูกต้องตามลิขสิทธิ์ โดยมีศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคอยติดตาม ช่วยเหลือให้คำปรึกษาและมีคู่มือการใช้งานและรวบรวมตอบคำถามที่ถามบ่อย เจ้าหน้าที่ใหม่ของแต่ละหน่วยงานให้มีการสอบใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์ส รวมทั้งคอมพิวเตอร์ที่ซื้อใหม่จะเป็นเครื่องเปล่าๆ ซึ่งซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สเป็นอีกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่าย

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์, โอเพ่นซอร์ส, โปรแกรม LibreOffice, กระทรวงสาธารณสุข

บทนำ

การใช้ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ในประเทศไทยมีสถิติค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามอัตราการขยายตัวของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรภาครัฐและเอกชน ทำให้มีความเสี่ยงหลายด้าน เช่น เสี่ยงต่อการจ่ายค่าดูแลระบบสูงกว่าที่ควรจะเป็น ปัญหาไวรัส การละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ไม่คุ้มค่า ในแต่ละปี องค์กรจะต้องจ่ายเงินค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในสำนักงานราคาค่อนข้างสูงอันเนื่องมาจากเป็นซอฟต์แวร์ต่างประเทศ ดังนั้น ทางเลือกใหม่สำหรับองค์กรในการลดภาระค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ คือ การใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สไม่เสียค่าใช้จ่ายรายปี แทนการใช้ซอฟต์แวร์ที่มีลิขสิทธิ์เชิงพาณิชย์⁽¹⁾ และมีแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทย (พ.ศ. 2555-2558)⁽²⁾ โดยสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) (SIPA) มีนโยบายด้านการพัฒนาผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ โดยการส่งเสริมการให้ใช้ Open Source Software เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ซอฟต์แวร์และบริการซอฟต์แวร์ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ ภาครัฐใช้ Open Source Software และยังมีแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2558)⁽³⁾ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนควบคู่กับสร้างระบบธรรมาภิบาล นอกจากนี้ยังมีกลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (บีเอสเอ) เป็นสมาคมเพื่อการค้าที่ไม่หวังผลกำไร⁽⁴⁾ เพื่อส่งเสริมโลกดิจิทัลที่ปลอดภัยและถูกกฎหมาย ในปี 2551 กระทรวงสาธารณสุขได้มีหนังสือขอความร่วมมือหน่วยงานราชการในสังกัดจัดซื้อและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมาย⁽⁵⁾ ซึ่งปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ส่วนใหญ่เกิดจากการติดตั้งซอฟต์แวร์มากกว่าจำนวนลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ และติดตั้งซอฟต์แวร์มาพร้อมกับเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการ-

สื่อสารมีการประชุมชี้แจงแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ.2552-2556 ให้หน่วยงานภาครัฐมีการใช้ซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์สอย่างน้อยร้อยละ 30.0 ในโครงการ ICT ภาครัฐ⁽⁶⁾

ปัจจุบันองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีการใช้ซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์สเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงานสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดีและมีเสถียรภาพสูง ซึ่งได้มีการพัฒนาต่อยอดและจัดการปัญหาเรื่องภาษาไทยและ bug ต่างๆ ให้สามารถใช้งานได้ดี โดยได้รับการสนับสนุนการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากงบประมาณการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ เนคเทค กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และผู้สนับสนุนที่น่าเชื่อถือ ซึ่ง LibreOffice ดูแลโดยมูลนิธิ (The Document Foundation) มีผู้สนับสนุนที่เข้มแข็ง เช่น Google, Canonical (Ubuntu), Red Hat, The GNOME Foundation ฯลฯ และยังมี Roadmap ในการพัฒนาที่ชัดเจนอีกด้วย⁽⁷⁾ เป็นที่ยืนยันได้ว่าซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สเป็นผลการศึกษาคัดลองใช้และทำการวิจัยจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาการพึ่งพาซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์เชิงพาณิชย์และเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงได้ทำการศึกษาการใช้โปรแกรม LibreOffice 3.6 และจัดทำโครงการสำรวจสถานะการณ์การใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานปี 2557 ขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานะการณ์การใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานปี 2557 และประเมินข้อคิดเห็นในการนำซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์สมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร เพื่อลดการใช้ซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามออนไลน์โดยตรง ซึ่งเป็นข้อมูลที่มี

ความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม – มีนาคม 2557 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ หน่วยงานที่มีการรับ-ส่งหนังสือเวียนออนไลน์ของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค จำแนกเป็นหน่วยงาน กรม/สำนักงาน/ศูนย์/กอง ส่วนกลาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล-ศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 368 แห่ง ซึ่งมีผู้ให้ความร่วมมือตอบแห่งละ 1 – 2 คน รวมจำนวนทั้งหมด 736 คน และกำหนดขนาดตัวอย่างโดยพิจารณาจากอัตราการใช้ซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ใช้และคำนวณตัวอย่างได้ 433 คน ตามวิธีของ Cochran WG⁽⁸⁾ แต่การศึกษานี้มีผู้ตอบทั้งหมด 606 คน จึงได้ใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 606 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานประจำปี 2557 พัฒนาด้วยการเขียนโปรแกรมภาษา PHP ซึ่งเขียนและออกแบบขึ้นเอง และเป็นโปรแกรมที่ไม่ต้องเสียค่าลิขสิทธิ์ และเป็นซอฟต์แวร์แบบโอเพ่นซอร์ส สำหรับเนื้อหาในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามทั่วไปส่วนบุคคล ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด เลือกข้อความและเติมข้อความ

ส่วนที่ 2 ซอฟต์แวร์ที่ยังคงใช้งานอยู่ในปัจจุบันและความรู้เกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด และเติมข้อความ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นด้านทัศนคติต่อการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 มาใช้งานเป็นลักษณะคำถามเป็นทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด และเติมข้อความ

ส่วนที่ 4 สรุปการตัดสินใจของผู้ใช้งานต่อการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 มาใช้งาน เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

ผลการศึกษา

จากการศึกษาสถานะการใช้ซอฟต์แวร์พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่สำนักงาน-

ปลัดกระทรวงสาธารณสุขร้อยละ 79.70 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.55 มีอายุระหว่าง 31-40 ปีร้อยละ 32.01 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 68.48 มีลักษณะงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้งาน ร้อยละ 68.98 (ตารางที่ 1)

ประเภทซอฟต์แวร์ที่ยังคงใช้งานอยู่ปัจจุบัน พบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ใช้ซอฟต์แวร์ระบบปฏิบัติการ (Operation System) ใช้ Windows xp ร้อยละ 43.71 โปรแกรมประยุกต์ใช้ Office ร้อยละ 21.95 และใช้ซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์ส ร้อยละ 3.85 โปรแกรม การออกแบบ/เขียนแบบกราฟิก ใช้ Adobe Photoshop ร้อยละ 32.02 ซอฟต์แวร์อรรถประโยชน์ (utility) ใช้ Adobe Acrobat Reader ร้อยละ 19.75 โปรแกรมระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ (content management system: CMS) ใช้ โปรแกรม PHP ร้อยละ 38.48 โปรแกรมประเภทเว็บเอดิเตอร์ (web editor) และเท็กซ์เอดิเตอร์ (text editor) ใช้ Notepad++ ร้อยละ 34.98 โปรแกรมสำหรับเรียกเปิดใช้งานเว็บไซต์ (เว็บเบราว์เซอร์) ใช้ Internet Explorer ร้อยละ 37.72 โปรแกรมจัดการดิสก์ใช้โปรแกรม Nero ร้อยละ 51.88 โปรแกรมผังมโนภาพ หรือผังความคิดใช้โปรแกรม Mindmap ร้อยละ 50.00 โปรแกรมช่วยในการวางแผนโครงการใช้โปรแกรม Project ร้อยละ 67.12 (ตารางที่ 2)

ผู้ใช้ซอฟต์แวร์ส่วนใหญ่คือผู้ใช้งาน ยกเว้นผู้ใช้โปรแกรมระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ โปรแกรมผังมโนภาพ หรือผังความคิด และโปรแกรมช่วยในการวางแผนโครงการ คือบุคลากรคอมพิวเตอร์

ลักษณะงานที่เจ้าหน้าที่นำซอฟต์แวร์ Office ไปใช้ คือ พิมพ์งานเอกสารทางราชการร้อยละ 35.50 ผู้ใช้ซอฟต์แวร์ คือ ผู้ใช้งาน

ผู้ใช้งานและหัวหน้างานพบว่าส่วนใหญ่รับทราบว่าการประเทศไทยมีประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (ร้อยละ 86.30) และทราบว่ากระทรวงสาธารณสุขมีหนังสือแจ้งหน่วยงานราชการจัดซื้อและใช้โปรแกรม

คอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมาย (ร้อยละ 36.47 และร้อยละ 14.03 ตามลำดับ) อีกทั้งทราบว่าหากใช้ซอฟต์แวร์ไม่ถูกกฎหมายแล้วมีโทษ (ร้อยละ 37.62 และร้อยละ 12.54 ตามลำดับ) ทั้งนี้ ผู้ใช้งานและหัวหน้างานส่วนหนึ่งไม่ทราบเรื่องกลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (BSA) ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ให้บริการซอฟต์แวร์ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์⁽⁴⁾ (ร้อยละ 45.54 และร้อยละ 11.55 ตามลำดับ) ผู้ใช้งาน ร้อยละ 48.51 และหัวหน้างาน ร้อยละ

15.84 เห็นด้วยกับการนำซอฟต์แวร์สำนักงาน (Libre-Office 3.6) มาใช้ทดแทนซอฟต์แวร์ Microsoft Office และมีความพร้อมต่อการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 มาใช้งาน (ร้อยละ 40.10 และร้อยละ 10.56 ตามลำดับ) และยินดีเข้าอบรมหรือศึกษาการใช้ซอฟต์แวร์สำนักงาน LibreOffice 3.6 (ร้อยละ 56.11 และร้อยละ 15.51 ตามลำดับ) ซึ่งผู้ใช้งาน ร้อยละ 58.91 และหัวหน้างาน 15.84 ไม่เคยอบรมหรือศึกษาการใช้งานซอฟต์แวร์ LibreOffice (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 606)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	รวม		ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	รวม	
	จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ
หน่วยงานที่ตอบแบบสอบถาม	606	100.00	การศึกษา		
กอง/กลุ่มงาน/สำนักงาน	358	59.08	ปริญญาตรี	415	68.48
รพ.สต.	84	13.86	ปริญญาโท	129	21.29
สสจ.	63	10.40	ปวส.	29	4.79
รพช.	40	6.60	ต่ำกว่าอนุปริญญา	13	2.15
รพศ./รพท.	38	6.27	ไม่ตอบ	10	1.65
สสอ.	23	3.80	ปริญญาเอก	9	1.49
สังกัด			ปวท.	1	0.17
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	483	79.70	ลักษณะงานที่รับผิดชอบ		
กรมควบคุมโรค	58	9.57	ผู้ใช้งาน	418	68.98
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	50	8.25	หัวหน้างาน	114	18.81
กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	9	1.49	ปฏิบัติงานด้านคอมพิวเตอร์	52	8.58
กรมการแพทย์	3	0.50	ผู้บริหาร	22	3.63
กรมสุขภาพจิต	2	0.33	ลักษณะงานที่นำ Microsoft Office ไปใช้		
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	1	0.17	พิมพ์งานเอกสารทางราชการ	568	93.73
เพศ			นำเสนอผลงาน (Presentation)	432	71.29
หญิง	373	61.55	ใช้สร้างตารางคำนวณ ทำกราฟ วิเคราะห์งาน	428	70.63
ชาย	233	38.45	สร้างฐานข้อมูล เขียนโปรแกรม	154	25.41
อายุ			อื่น ๆ	19	3.14
31-40	194	32.01			
41-50	165	27.23			
21-30	144	23.76			
51ปีขึ้นไป	103	17.00			

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ใช้ซอฟต์แวร์ประเภทต่าง ๆ

ประเภทโปรแกรม	ชื่อโปรแกรม	จำนวน	% กลุ่มผู้ใช้
1. ระบบปฏิบัติการ (Operation System) (n=867)	Windows xp (L)	379	43.71
	Linux (O)	146	16.84
	Windows 7 (L)	146	16.84
	Ubuntu (O)	44	5.07
	Windows 2000 (L)	37	4.27
	Windows 8 (L)	27	3.11
	Mac (L)	18	2.08
	Windows NT (L)	15	1.73
	Unix (O)	14	1.61
	Windows 2003 Server (L)	10	1.15
	Windows 2007 Server (L)	7	0.81
	Server 2012 Server (L)	4	0.46
2. โปรแกรมประยุกต์ (n=1,973)	Microsoft Office ^(L)	433	21.95
	MS Excel ^(L)	357	18.09
	MS Word (L)	356	18.04
	MS PowerPoint (L)	322	16.32
	MS Access (L)	160	8.11
	พิมพ์เอกสารทางราชการ (Writer) (O)	119	6.03
	LibreOffice (O)	76	3.85
	นำเสนอผลงาน (Impress) (O)	60	3.04
	สเปรตชีต (Calc) (O)	38	1.93
	โปรแกรมฐานข้อมูล (Base) (O)	25	1.27
	โปรแกรมวาดภาพแบบเวกเตอร์(Draw) (O)	12	0.61
3. โปรแกรมด้านการออกแบบ/เขียนแบบกราฟิก (n=737)	Adobe Photoshop (L)	236	32.02
	PhotoScape(ตกแต่งรูปภาพ) (O)	199	27.00
	Picasa (จัดการรูปภาพ) (O)	93	12.62
	Microsoft Visio (L)	85	11.53
	Adobe Illustrator (L)	50	6.78
	Gimp (ตกแต่งรูปภาพ) (O)	34	4.61
	Photoplus (ตกแต่งรูปภาพ) (O)	21	2.85
	DIA (ออกแบบไดอะแกรม) (O)	12	1.63
	อื่นๆ (L)	7	0.95
4. โปรแกรมอรรถประโยชน์ (Utility) (n=1,468)	Adobe Acrobat Reader (L)	290	19.75
	Winrar (บีบอัดไฟล์) (L)	251	17.10
	7-ZIP (บีบอัดไฟล์) (O)	230	15.67
	Foxit Reader (เปิดไฟล์ PDF) (O)	207	14.10
	Scan (L)	134	9.13
	Norton Antivirus (L)	132	8.99
	Defrag ใน Windows (L)	104	7.08
	Mcafee (L)	77	5.25

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ใช้ซอฟต์แวร์ประเภทต่าง ๆ (ต่อ)

ประเภทโปรแกรม	ชื่อโปรแกรม	จำนวน	% กลุ่มผู้ใช้
5. โปรแกรมระบบบริหารจัดการเว็บไซต์(CMS) (n=369)	PHP (O)	142	38.48
	Joomla (O)	84	22.76
	Microsoft Share Point (L)	31	8.40
	Wordpress (O)	27	7.32
	ASP (L)	26	7.05
	JSP (O)	24	6.50
	IBM Enterprise Content Management (L)	14	3.79
	Mambo (O)	12	3.25
6. โปรแกรมประเภทเว็บเอดิเตอร์ (web editor) และเท็กซ์เอดิเตอร์ (text editor) (n=566)	Notepad++ (L)	198	34.98
	EditPlus (O)	156	27.56
	Macromedia Dreamweaver (L)	138	24.38
	Microsoft FrontPage (L)	36	6.36
	Kompozer (O)	14	2.47
	Vim text Editor (L)	8	1.41
	Editra (O)	8	1.41
	Namo WebEditor (L)	4	0.71
	อื่นๆ (O) netbeans	2	0.35
	อื่นๆ (L) nitro PDF professional	1	0.18
7. โปรแกรมสำหรับเปิดใช้งานเว็บไซต์ (เว็บเบราว์เซอร์) (n=1,124)	Sublime Text(L)	1	0.18
	Internet Explorer (L)	424	37.72
	Chrome (O)	398	35.41
	Firefox (O)	281	25.00
	Netscape (L)	11	0.98
	Safari (L)	6	0.53
	Opera (O)	4	0.36
	Spark (O)	3	0.27
8. โปรแกรมจัดการดิส (n=546)	Nero (L)	248	45.42
	Disk Defragmenter (L)	228	41.76
	SmartDefrag(O) (โปรแกรมจัดเรียงข้อมูล)	63	11.54
	A Shampoo Disk Burner (O)	3	0.55
9. โปรแกรมผังมโนภาพหรือผังความคิด (n=204)	Mindmap (L)	102	50.00
	FreeMind (O)	52	25.49
	Mind Manager (L)	50	24.51
	อื่นๆ (L) X-mind	1	0.49
10.โปรแกรมช่วยในการวางแผนโครงการ (n=73)	Microsoft Project (L)	49	67.12
	Open Prog (O)	24	32.08

หมายเหตุ (L) คือ โปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์ (O) คือ โปรแกรมซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์สแบบมีลิขสิทธิ์

สรุปการตัดสินใจของผู้ใช้งานและหัวหน้างานต่อการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice มาใช้งาน ส่วนใหญ่พร้อมที่จะแก้ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์โดยใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์ส ร้อยละ 48.68 และร้อยละ 14.36 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

วิจารณ์

การศึกษาครั้งนี้พบว่า สำนักงานในกระทรวงสาธารณสุขยังคงมีการใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานที่มีลิขสิทธิ์ถึงร้อยละ 21.95 ขณะที่ซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์ส

มีการใช้เพียงร้อยละ 3.85 เท่านั้น ทั้งๆ ที่มีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานใช้ซอฟต์แวร์ที่เป็นโอเพ่นซอร์ส และรับทราบการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550⁽⁹⁾ อย่างไรก็ดี ผู้ใช้งานคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำซอฟต์แวร์สำนักงาน (LibreOffice 3.6) มาใช้ทดแทนซอฟต์แวร์ (Microsoft Office) และมีพร้อมต่อการนำซอฟต์แวร์ LibreOffice 3.6 มาใช้ ดังนั้นหากกระทรวงยังไม่มีนโยบายหรือแนวทางในการใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานที่ชัดเจน พร้อมทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละด้านข้อมูลการรับรู้ของผู้ใช้ซอฟต์แวร์ตามลักษณะงาน

ข้อมูลการรับรู้ของผู้ใช้งาน	ทราบ		ไม่ทราบ		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รับรู้ว่าประเทศไทยมีการประกาศใช้พรบ.ว่าด้วยการกระทำความผิดคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550	523	86.30	60	9.90	23	3.80	606	100.00
- ผู้บริหาร	19	3.14	3	0.50	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	108	17.82	3	0.50	3	0.50	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	349	57.59	50	8.25	19	3.14	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	47	7.76	4	0.66	1	0.17	52	8.58
2. รับรู้ว่าหนังสือเวียนแจ้งให้หน่วยงานราชการในการจัดซื้อและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมาย	353	58.25	228	37.62	25	4.13	606	100.00
- ผู้บริหาร	15	2.48	7	1.16	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	85	14.03	26	4.29	3	0.50	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	221	36.47	176	29.04	21	3.47	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	32	5.28	19	3.14	1	0.17	52	8.58
3. รับรู้ว่า หากใช้ซอฟต์แวร์ไม่ถูกกฎหมายแล้วมีโทษอย่างไร	356	58.75	218	35.97	32	5.28	606	100.00
- ผู้บริหาร	17	2.81	5	0.83	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	76	12.54	34	5.61	4	0.66	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	228	37.62	165	27.23	25	4.13	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	35	5.78	14	2.31	3	0.50	52	8.58
4. รับรู้ว่ากลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (BSA) ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ให้บริการซอฟต์แวร์บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์	189	31.19	388	64.03	29	4.79	606	100.00
- ผู้บริหาร	8	1.32	13	2.15	1	0.17	22	3.63
- หัวหน้างาน	43	7.10	70	11.55	1	0.17	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	118	19.47	276	45.54	24	3.96	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	20	3.30	29	4.79	3	0.50	52	8.58

และแสดงให้เห็นว่าซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สมีความสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดี มีเสถียรภาพสูง ซึ่งเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศไทย อีกทั้งเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานราชการมาก เนื่องจากมีแม่แบบเอกสารที่อำนวยความสะดวกแก่งานราชการมาก ผลการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการสร้างโอกาสให้กระทรวงสาธารณสุขยอมรับในการนำซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สมาใช้งานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายค่าลิขสิทธิ์รายปี ทั้งยังมีประสิทธิภาพสูงเมื่อเทียบเคียงกับการใช้ซอฟต์แวร์

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละต่อความคิดเห็น ความพร้อมของผู้ใช้งานในด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ความคิดเห็น ความพร้อม ของผู้ใช้งาน	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		อื่นๆ		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ทศนคติต่อการนำ LibreOffice 3.6 มาใช้งานแทน Microsoft Office	453	74.75	76	12.54	52	8.58	25	4.13	606	100.00
- ผู้บริหาร	22	3.63	0	0.00	0	0.00	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	96	15.84	6	0.99	10	1.65	2	0.33	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	294	48.51	66	10.89	37	6.11	21	3.47	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	41	6.77	4	0.66	5	0.83	2	0.33	52	8.58
2. ความพร้อมในการนำ LibreOffice 3.6 มาใช้งาน	352	58.09	228	37.62	0	0.00	26	4.29	606	100.00
- ผู้บริหาร	15	2.48	7	1.16	0	0.00	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	64	10.56	49	8.09	0	0.00	1	0.17	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	243	40.10	152	25.08	0	0.00	23	3.80	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	30	4.95	20	3.30	0	0.00	2	0.33	52	8.58
3. เคยอบรมหรือศึกษาใช้งาน LibreOffice มาก่อน	69	11.39	515	84.98	0	0.00	22	3.63	606	100.00
- ผู้บริหาร	2	0.33	20	3.30	0	0.00	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	16	2.64	96	15.84	0	0.00	2	0.33	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	44	7.26	357	58.91	0	0.00	17	2.81	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	7	1.16	42	6.93	0	0.00	3	0.50	52	8.58
4. ความคิดเห็นเรื่องการอบรมการใช้งาน LibreOffice 3.6	494	81.52	86	14.19	0	0.00	26	4.29	606	100.00
- ผู้บริหาร	20	3.30	2	0.33	0	0.00	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	94	15.51	18	2.97	0	0.00	2	0.33	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	340	56.11	56	9.24	0	0.00	22	3.63	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	40	6.60	10	1.65	0	0.00	2	0.33	52	8.58
5. ความคิดเห็นต่อความพร้อมเพื่อแก้ปัญหาละเมิดลิขสิทธิ์	442	72.94	136	22.44	0	0.00	28	4.62	606	100.00
- ผู้บริหาร	19	3.14	3	0.50	0	0.00	0	0.00	22	3.63
- หัวหน้างาน	87	14.36	24	3.96	0	0.00	3	0.50	114	18.81
- ผู้ใช้งาน	295	48.68	100	16.50	0	0.00	23	3.80	418	68.98
- บุคลากรคอมพิวเตอร์	41	6.77	9	1.49	0	0.00	2	0.33	52	8.58

เชิงพาณิชย์ และเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีความเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะมีดังนี้

ด้านนโยบาย

1. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ควรจะรณรงค์หรือสร้างกระแสเรื่องการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สที่มาร่วมกับซอฟต์แวร์ต้นฉบับ ซึ่งให้อิสระในการนำไปใช้ สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ ไม่มีค่าใช้จ่ายค่าลิขสิทธิ์รายปี หน่วยงานและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตระหนักในการนำไปใช้และเห็นความสำคัญก่อน (ขณะนี้ยังให้ความสำคัญกันน้อยมาก) หลังจากนั้น การเผยแพร่การใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์ส น่าจะประสบความสำเร็จมากขึ้น

2. ควรสนับสนุนและเผยแพร่ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สฉบับภาษาไทยให้มากขึ้น

ด้านการให้ความรู้

1. ควรจัดอบรมการใช้งานซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์สให้กับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

2. วิทยาลัยที่มีความชำนาญ และกระตุ้นให้มีความตระหนักในการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์แบบโอเพ่นซอร์ส

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้เสนอที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาเครือข่ายนักวิจัยสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2557 ที่ทำให้มีโอกาสฟื้นฟูความรู้และเพิ่มพูนทักษะในการดำเนินงานวิจัย

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแบบประเมินครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ประกอบด้วย อาจารย์วรรณวิมล กิตติดิตรกุล ที่กรุณาให้คำปรึกษาตรวจสอบ และให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ตลอดการทำงาน และสุดท้ายขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่กรอกแบบประเมินทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้งานให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

1. SiPA สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน). เปิดโลก Open Source เผยทุกคำตอบของทุกคำถามเกี่ยวกับซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์ส [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://www.osdev.co.th/sites/default/files/download/SIPA-DiscoverOpenSource-SuccessCase.pdf>
2. สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน). แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ (พ.ศ.2555-2558) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 3 ก.พ. 2558]. แหล่งข้อมูล: <http://www.sipa.or.th/sites/default/files/sw-strategy58.pdf>
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 24 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล : <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11.pdf>
4. กลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์. เกี่ยวกับ บีเอสเอ และสมาชิก [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://www.bsa.org/country/BSA%20and%20Members.aspx>
5. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. กฎ ระเบียบ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมาย [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://ictnew.moph.go.th/index.php/component/phocadownload/category/6-2013-11-30-14-51-36>
6. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, เนคเทค. การประชุมชี้แจงแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552-2556 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 24 พ.ค. 2557]; แหล่งข้อมูล: www.dmf.go.th/km/resource/files/resource-26.ppt
7. LibreOffice Club กลุ่มผู้ใช้ LibreOffice. เลือกอะไรระหว่าง LibreOffice กับ OpenOffice.org [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://www.libreofficeclub.com/2013/11/libreoffice-openofficeorg.html>

8. Cochran WG. Sampling techniques. 3rd ed. New York: Wiley; 1977. <http://www.cpru.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/2550.pdf>
9. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2537/A/059/1.PDF>
10. สำนักงานราชกิจจา. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 15 พ.ค. 2557]. แหล่งข้อมูล: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2537/A/059/1.PDF>

Abstract: Assessment of Office Software Utilization in Ministry of Public Health, 2014

Pranee Rittam, B.B.A.; Polawat Witoolkollachit, M.D., M.Sc., COBIT5(F)

*Information and Communication Technology Center, Office of the Permanent Secretary for Public Health
Journal of Health Science 2015;24:100-9.*

The objective of this study was to assess the status on the utilization of the Office software among personnel in Ministry of Public Health. A set of online questionnaire was sent to all units of the Ministry, including those in the provinces. There were 606 respondents, of whom the majority were in the Official of the Permanent Secretary for Public Health. The respondents were female (79.70%), with age range of 31-40 years old (32.01%), and had bachelor degree (32.01%). Majority were software users. As for the software use, 43.71%, preferred Window XP for Operation System, 21.95% used Office for software application, and 32.02%, for Adobe Photoshop graphic design. Other commonly used software included Adobe Acrobat Reader for Utility and PHP for content management system. Additional findings included the acknowledgement of the Computer Crime Act B.E 2550 (2007), (57.59% of the respondents); 36.47% currently utilizing copyright software within the government procurement; and 37.62% were aware of the penalty for software piracy. Advantages of using LibreOffice 3.6 to replace Office software were acknowledged by 48.51% of the respondents, and 40.10% were ready to use the free license software. It was recommended that policy on the use of Open Source software such as LibreOffice should be formulated to ensure long-term use of free license software within the agencies of the Ministry; and the Information and Communication Technology Center should support the process by continued supervision and production of appropriate manuals. The topics on Open Source software should be included in the recruitment testing of new staff. Finally, LibreOffice should become the software of choice for the installation of all newly procured computers.

Key words: software, Open Source, LibreOffice, Ministry of Public Health